

Hella.

Tõsine jutustus auusa ja mõistliku
Wiljandi-maa neiu elust.

~ ~ ~ ~ ~
Teine trükk.
~ ~ ~ ~ ~

Trükkitud M. Tõnisson'i kuluga.

Дозволено цензурою. — Дерптъ, 17-го Апрѣля 1892 г.

Печ. въ типог. А. Зейдельберга въ Вейсенштейнѣ.

Sella.

Hiline sügise oli käes. Wihmaga segatud tuul raputas wiimised kollatanud lehed puude küljest maha, nende nõrku latwu maani painutades. Terwe Oktoobri kuu läbi sadas just nagu ua warrest wihma, misläbi teed koguni põhjatumaks läksiwad; madala kohtade peale oliwad juured wee lombid, nagu kewadise rohke wee ajal; isegi kõrgemais kohtades kippus wesi ja pori pooleni sääreni ulatama. Aga kui kõrgemas paikades niisugune lugu oli, mis piab siis weel Parika rabast ütlemata, millest Wiljandi-Põltsama postitee läbi käib?

See on raske armata.

Turwa mättad ja muld, mis hagu katis, millega kõik tee üle lautatud, oli rohke wihma läbi ära uhitud ning paljad hau kontsud tee peale jäenud; need kerksiwad pori seest jala kõrgusele ülesse ja purtsasiwad peale astujale õige rohkestes pori wastu nägu ning taksitasiwad wankri rattaid, nõnda, et tee käimine õieti raskets läks.

Sellel filmapilgul, kust minu jutustus peale hakkab, ei sadanud peaaegu sugugi wihma, aga õhk oli, sellest hoolimata et fange tuul puhus, paksu udu sarnane, misläbi, ehk küll alles warane aeg oli, ilm juba pimedaks

hakkas minema. Koht, kus meie omas tähelepanemises piatame, oli koguni koletu; kahel pool teed kohisesiwad kiburad männid, mis arwalt raba peal kaswasiwad, ja kaugel ega ligidal ei 'olnud ühtegi elumaja näha, ning ei kuulnud inimese ega elaja healt; üksnes tuul mühises ja wingus mändade latwades, nagu oleks trobikond keskaja nõidafid luudade seljas sõitmas olnud. Inimene, kes niisuguse ilmaga üksikust kohast läbi rändas, löi tahtmata ristikese ette ja luges „Meie Isa“ palwet; nii kohutaw oli tuule hulumine.

Sarnase halwa tee ajal tahaks igaüks heameelega kodus seista. Siiski on inimesi, kellel ka niisuguse ilmaga waja on sõita wõi käia, mill wana sõna mööda „hea peremees koeragi ulu alt wälja ei aja.“

Braegu oli ka sarnane lugu.

Mõisnik Treuherz oli oma noore prouaga Wiljandis sugulaste juures külalisesks. Seal saadeti temale kodust teadus, et tema ainukene tütar, Muroora, suremas olla; seda kuuldes rutas tema, halwast teest hoolimata, koju. Tema tõlla ette oli neli tugewat hobust rakendatud, kellele kutsar Mart tubliste piitsa andis, sest et nad juba mõne wersta maa järel wäsimuse pärast weel wae-walt jalgu liigutasiwad, aga tõld kaalus ühe külje pealt teise peale, just nagu laew lainete turjal, ja ahwardas sõitjaid porisse ümber wifata.

Boole wersta kaugusel, tõlla ees, käis keegi naisterahwas, kulunud kuub seljas ja weike pakife süles, mis walge linase rätiku sisse oli mähitud. Tema kõndis meega täidetud kraawi kaldaid mööda ja otsis käimiseks paremaid ning kuivemaid kohtasid; aga igal pool oli

nii pehme, et ta jalad sügawasse pori sisse wajuwad kust ta neid suure waemaga wälja jõuudis kiskuda; ta näitis wäga tüdinenud olewat, nõnda et suured higi-, aga wõib olla ka filmameetilgad, tema nägu mööda alla weeresiwad. Nagu näo järel armata wõis, oli ta haige.

Salgas oliwad fessel naisterahwal wiisud, millede külges koorma kaupa pori oli, mis teda käimises rohkestes takistas. Pakifene, mida tema süles kandis, näitis temale suureks raskuseks olewat, aga seda hoolsamalt hoidis ta teda käte peal enese ees ja filmitfes teda meeleärastamisega.

Näitis, et temal kaugemale rändamine koguni wõimata oli; aga ta pruukis kõike oma jõuudu, et ometi walge walul ligema talude juurdegi jõuaks.

Ühe mätta pealt teise peale püides, wajus ta mitu korda muda sisse, libises ja lomistas. Wiimaks sattus tema põlwist saadik pori sisse, ega jõuudnud enam milgi kombel jalgu sealt seest wälja tõmmata; tema ligidal ei olnud midagit, mille küljest oleks wõinud finni wõtta, ja waene naisterahwas pigistas pakifese kõwaste wastu rindu ning waatas ahastawa näuga ümber, nagu oleks tahtnud otsida millest finni wõis haarata wõi keda appi kutsuda.

Aga kedagit ei olnud tema ligidal, ning tõld, mis hagu mööda ühe külje pealt teise peale kaalus, ronis kummiga konna kiirusel edasi . . . Sult aega läks mööda, enne kui ta naisterahwa ligi jõuudis.

„Oh, Sumal, Sumal! . . . Nita ise meid!“ kähises naine lämmastatud healega ja püidis jalgu pori seest

wälja kiskuda. „Oh taewa Saate! Saada ometi kedagit elawat hinge süia! . . .“

Tuul mühisēs nii waljuste, et tema sõnu järelsõitja tõlla juurde ei kuulnud.

Wiimaks ometi jõuudis tõld tema kohale; sees istuja Treuherz ei oleks teda wististe tähele pannud, kui mitte häkijelt meeleheitew hüidmine tema kõrwu poleks kostnud:

„Kulla pai saksad, aidake!“

Siin üksikus kohtas naisterahwa healt kuuldes ja läbi tõlla akna teda pori sees sopendamas nähēs, kästis ligimese armastaja härra, ehk küll koju sõiduga kiir taga oli, kutsarit hobuseid kinni pidada, ronis tõllast wälja, sammus õnnetu inimese juurde ja pakkus temale aitamiseks kätt.

Härral oliwad pifa säärttega saapad jalas, aga ka neistki kippus pori ja wesi üle tulema, ning palju ei puutunud, siis oleks amitaja ise ka amitatawa kõrwale jalgupidi kinni jäenud; wist oli selle koha peal laugas; wiimaks ometi läks temal korda hädalist porist wälja tõmmata ning nägi selle juures, et naisterahwas üsna kahwatu oli, pisarad filmis seisiwad ja et ta joobnu kombel jalge peal tuius.

„Mis sull wiga on, eit?“ küsis ta. „Kas su jalad siis tõeste nii nõrgad on, et sa seista ei jõua?“

„„Oh kulla härrake, nõrgad, wäga nõrgad . . . ma olen koguni wäsinud ja ei jõua enam edasi minna . . . Ma olen põdeja inimene, ja koorem ka weel kanda.““

„Kust sa pärit oled?“ küsis härra teda oma najal hoidēs.

„„Rehklast . . . Kui ehk teate?““

„Kuhu sa siis lähed?“

„Tahtsin, härrake, Arusaarde „targa“ juurde minna, aga wist ei kanna jalad enam sinna; wõim on koguni otjas. Seldeke! põen juba kahetsa kuud!“

„Eduard!“ hüidis proua, kes nende kõnelemist kuulis, tõllaft. Kas ei ole wõimalik teda tõlda wõtta; nagu näha, on ta väga raskestest haige?“

„Mis Teie mõtlete, armuline proua!“ lausus kutsjar teiste jutu wahel. „Hobused wiawad juba niisamagi jalgu järel, nagu oleks sada wersta ära sõitnud; kui Teie weel tee äärest ka inimesi peale hakkate wõtma, siis meie ei saagi koju. Näete isegi kui halb tee on.“

„Haiget inimest ei wõi mitte üfsikusse paika abita maha jätta,“ pajatas proua.

„Mart!“ hüidis härra; ruttu siia! . . . Mita mull teda tõlla juurde wiia!“

Mardil oli küll kogune wastu meelt pori sisse astuda, aga leiwamanema käskiw heal ei lastnud teda wastupanemise peale mõelda.

Minuti aja pärast istus haige naisterahwas tõllas, proua jalapingi peal. Ta oli üleni porine ja määrg; aga tema mähitud lapse sarnane jüles olem pakifene oli kuim. Ta pani teda ettemaatlikult põlwele peale, tuetas pea tagaspidi wastu tõlla seinale ja jäi rammestusesse. Nagu näha, oli ta väga tüdinud ja nii nõrk, et pakife tema põlwele pealt maha ning laste jalgade ette weeres, seal juures healt tegi, mis ägamine ega nutmine ei olnud.

„Mis sull siin on?“ küsis proua, pakifese üleswõtmiseks maha kumardades.

„Ah!“ ägas naisterahwas ja sirutas käed ette poole wälja.

Sell filmapilgul hakkaswad hobused astuma, tõld liikus ja naine oleks pakkali kukkunud, kui härra teda tuetada ei oleks saanud.

„Ta on koguni jõuetu,“ jostistas proua ja wõttis pakitse ruttu lahti. — Seal sees oli, mitmesuguse räbalate fisse mähitud, laps.

„Oh minu Jumal!“ ütles proua. „Niisuguse ilmaga ja niisuguse räbalate sees! . . . Waene lapskene!“

Laps hakkas nutma. Proua wõttis ruttu oma ümbert rätiku, — tal oli neid kaks wõi kolm — ja mässis lapse ümber; siis wõttis ta kasuka hõlmad eest lahti ja pani lapse oma sooja rinna wastu.

Selle aja sees wäärus naisterahwas ühelt poolt teisele poole; ta oli kahwatu nagu furnu.

Saksad waatasiwad tema peale; tema nägu äratas kaastundmust ning nemad ootasiwad kannatamatalt, et hagade-tee lõpeks; iga dõtsumise ajal ägas naine kangeste.

Härra hoidis teda otse.

„Rutemine, Mart, rutemine!“ sundis ta kutsarit.

Wiimane pomises selle peale wastuseks enesele midagi habemesse; ta oli selle üle pahane, et tõlda raskust juurde tuli.

Wiimaks tegi naine filmad lahti ja waatas härra peale.

„Kes ja oled? . . . Mis su nimi on? küsis see.

Naisterahwas tahtis wastata, aga keel ei kuulnud sõna; häkifelt wedrutas tõld kangeste; naisterahwa keha pörkas ettepoole, siis langes ta pea kõwaste wastu tõlla ukse raudset käära rauda ning ta jäi liikumataks nagu furnu.

„Oh, õnnetu!“ hüüdsivad saksad, ja härra tahtis tema pead otsekohe seada, mis nagu ta vastu käerauda langes, nõnda jäi, aga omaks suureks ehmatuseks märkas ta, et naisterahwas veel wähe hingas.

„Mart, rutemine!“ hüüdis ta. „Katsu et kuidagi moodi ennemalt parema tee peale saame, sest et naine, nagu näha, ära on surnud.“

„Sumala ristike olgu meie juures!“ ütles Mart hirmuga.

Sellisamal filmapilgul puhus õige wali tuulehoog, nõnda et Mart, ehk küll juba wanapoolne mees, siiski kõigest kehast wärises.

„See on wanamoori hingemineku tuul . . .“ pomises ta ja andis hobustele nii walusaste piitsa, et nad püsti fargasiwad . . .

Juba ammugi oli pime, kui meie teereisijad tee kõrwal weikest tule täpikest paistma nägivad. See tuli paistis Parika mõisa ühest aknast.

„Sumal tänatud!“ lausus kutsar sügawaste hinge tõmmates, „warssi jõuame koju.“

„Minu käsi on üsna rammestanud seda moori hoides,“ sosistas härra.

„Waenekene!“ wastas proua. „See, et meie õigel ajal tema juurde jõuudsiime, muidu oleks ta pori sisse wõinud surra ja — laps temaga ühes.“

Tõlla kängest wõnkumisest hoolimata oli lapsele proua soja hõlma all rahuliste magama uinunud.

Tüki aja pärast pidas tõld mõisa suure trepi ees kinni. Teendrid, kes saksu igatsusega koju ootanud, olidwad igasse abju ning foldesse tuld teinud, et külmast

kohmetanud teelised võimalikult ruttu sooja mõiks saada.

Ukse ette sõitva tõlla mürinat kuuldes, ruttasivad tuapoiss, ja tuatüdruk, küinlaid käes hoides, sakstele trepi peale vastu.

Härra kargas kõige esite tõllast välja ja küsis tuatüdruku käest:

„Kudas Nuroora on?“

„Bäga nõrk . . . Tohter sõitis siia.“

„Proua ruttas trepist üles, andis lapse tuatüdruku kätte ja tõttas oma haige tütrekese tuppa, kuni härra välja jäi ning teendritele käsku andis, haiget naisterahvast eeskotta kanda ja elusse äratada püüda.

Teendrid, kes aru ei saanud, mikspärast see naine ja laps sinna toodi, jäiwad werstaposti wiisil liikumata seisma.

„Noh, ruttu!“ pörutas härra neile peale. „Kui tohter siin on, siis saab ta peastetud . . . Maa saadan ta kohe siia.“

Ta läks eeskotta, andis kasuka ühe teendri kätte ja sammus sisetesse tubadesse. Aga ta ei jõudnud veel sisse minna, kui proua juba tohtriga vastu tuli. Proua ei olnud veel aega saanud riideidki seljast ära võtta ja täitis juba perenaise kohusid.

Tohter leidis waele naisterahwa sügawas mines-tuses olemat, mis elusse jäemiseks mingisugust lootust ei annud. Ta katsus kae soont, kuuldas südant ning hakkas teda mitmesuguse wahenditludega elusse äratama, mis tal käepärast oliwad, ja kui see temal wiimaks lorda läks, küsis naine kõige esiteks nõrga healega:

„Kus Hellakene on?“

„Jäe rahule, armas,“ ütles proua. „Sinu Hellakene magab . . . Saa aga ise terveks ja ära muretse tema eest midagit.“

Kui ta mõne tunni pärast toibus, käskis härra teenrifid teda sauna viia, kus temale ase tehti ja üks naisterahwas teda tallitama pandi. Tohter, kes preili haiguse pärast mõisas oli, waatas teda mitu korda päewas. Kahe päewa pärast läks proua tohtriga ühes teda waatama, ja nähes, et tema juba parem oli, küsis ta tema nime ja elukohta järele.

„Ma ütlesin juba härrale, et ma Kehklast olen, aga minu nimi on Wiiu.“

„Käägi minule kuhu ja tahtsid minna ja miikspärast!“

„Tahtsin, prouakene, Arusaarde, „targa“ juurde minna, teda paluma, et ta mind terveks teeks . . . pöen juba kaua aega.“

Siin wahel pian lugejale Arusaare „tarka“ tutvustama. See oli kott-pime wanamees, ütles ennast waimudega sõbruses elawat ja neid kõiki oma soowisid täitwat. Tema andis haigetele terwist, aitas kurja sõna ehk silma wastu, saatis warastatud asjad kätte ja oli lühidelt ütelda ülitähtjas nõid wõi „tark“, kellele rumalad arutu palju rikkust kokku wedasiwad. Ja kui tema, nõndasama kui muudki petjad, midagit tulu ei saanud, siis arwasiwad petetud abiotsijad seda iseeneeste süüks, et „targale liig wähe kosti“ olla wiinud. „Oleks enam maksnud, küll siis abi oleks saanud!“ oli asja igakordne lõpetus. — Aga läheme jutu järjele tagasi.

„Kes sul koju jäi?“ küsis proua.

„Si keegi — mitte üks hing . . . Ma olen üksik

pobulifene . . . Seft on aasta aega, kui mees ära suri . . . Puu langes tale metsas peale . . . Hellafene fündis fiis . . . Tema fündimifefst ma haigeks jäingi . . . Kõige felle aja waewlen ma walu käes . . . Naabrid andfiwad nõuu targa juurde minna . . . fuwel olin feal, ei faanud abi ühtegi . . . aga nüid ei faa ammugi enam abi . . . töbi on mu liiaks ära kurnanud . . . Terwe fügife kiratfefin, aga jõuud kadus ka fuutumaks ära. Hakkafin targa juurde ronima, aga nagu teate, ei jõuudnud . . . Hobufe palkamifeks ei olnud ka mitte midagit . . . Si aita, pian furema."

Proua kuulas Wiu jutustufe ära, fiis käskis ta tüdrukut tema eeft hoolt kanda ja läks koju . . . Ka tema süda ei olnud kerge; laps oli rafkefte haige: fcharlakid andfiwad ennafst tunda, ja fellepärafst ei läinud tohter tema juureft fugugi ära.

Süski oli kõik afjata: mõne nädala pärafst suri lapsekene wanemate juureks kurbtufeks ja pandi hauda.

Wanemate kurbtus oli fuur, aga ei wõinud midagit parata. Ja kudas ei pidanudki niifugufefst lapseft kahju olema: ta käis juba wiief aastat. Peale felle oli ta ainufene laps ning oma wanemate terwe rõem ja õnn. Minemal aastal oli tema jauks jõulupuu tehtud; tänamu mõteldi ka felle peale — pühadesse jäi kõigefst kaks nädalit aega ja wanemad kutsufiwad linnas olles juba külalifigi nende laftega jõulupuule, ja nüid häkifelt.

Jah, nad kurbafafiwad kangefte, aga et Wiu päew päewalt haigemaks jäi, fiis kutsufiwad nad, oma mure peale waatamatalt, hoolt kanda, et emat lapse pärafst peafta wõis. Seäranis proua oli wäga hea

inimene: ligimese häda tegi ka temale haiget; seda teadsivad kõik ja pruukisivad tema headusi oma kasuks.

Pea niisamasugune oli ka Eduard von Treuherzi ise. Teiste mõisnikkude juures ei tahtnud teendrid naljalt aastat täis teenida, aga Parikal nuttis igaüks, keda teenistusest lahti lasti. — Vigemalt külade talupojad läksivad tema, nagu oma isa juurde ja rääkisivad tale ilma kartuseta oma häda, teades, et ta neid nõuuga ehk jõuuga aitama saab.

Sellepäraest ei ole mitte ime, et proua Eleonora, kui Nuroora waemalt maetud oli, kohe haige kutse peale sauna juure läks, sest Wiiu tundis surma liginemad ja tahtis sellepäraest prouaga mõnda sõnakest kõneleada.

„Mis on, mu armas?“ küsis ta sauna astudes.

„Kas tunned enese juba parema olemat?“

„Oh, pai prouake, ei ole paremust sugugi. Warssi jõuab mu wiimne tunnike, Hella ke jäeb waeseks laps eks.“

Ja kuiwetanud naisterahwa kahwatu põskede üle woolasivad kurbtuse pisarad.

„Ära muretse Hella päraest . . . Kui Jumal temale muidu elupäiwi annab, ei ta siis nälga sure?“

„Oh prouake, mu heategija . . . ärge jätke teda wäetikest mitte maha! . . . Saatke teda külasse! . . . Ehk wähest heidab keegi seal tema peale armu.“

„Ära muretse, ei wiiska meiegi teda ära; kui sulle on seatud nüüd ilmast lahkuda, siis tema päraest wõid ja üsna rahulik olla.“

Wiiu tänas prouat ja suri kahe päewa päraest ära. Sakjad matsiwad teda maha ning wõtswad Hella kadunud Nuroora asemelle omaks laps eks.

Parika mõisas läksiwad pühad õiete kurblikult mööda; ehk senna küll mõeraiid sõitis, ei olnud jõulupuu juures ometi mitte nii rõemulik olef nagu minewal aastal. Ei olnud nende õrna Nuroorakest teiste kümne lapse hulkas. Proua tõi küll weikese Hella särawaid tulefid waatama, aga see ei mõistnud weel midagit ja ehk ta küll küindlade peale waadates naeratas, ei olnud see ometi mitte Nuroora naeratus . . .

Seda südamelikumalt hakkas tema waele lapse kaswatusel eest hoolt kandma ja armastas teda wiimaks nii wäga, et nagu näitis, oma Nuroora ära unetas. Üksnes ajuti, kui ta nelja wõi wiie aastaste tütarlaste peale waatas, õhtas tema sügawaste.

Kolme aasta pärast sündis neil poeg. Selle rõemuks tegi isa niisuguse pidu, nagu Parikal sellesarnast weel iialgi ei olnud nähtud. Lapsukest nimetadi isa nime järele Eduardiks ja pärast warrusid läks Parika mõisas elu foguni teiseks.

Eduard Treuherz armastas poega kõigest hingest, niisamuti armastas ema teda, aga ei unustanud ka Hella mitte, sest see oli niisuguses wanaduses, millal iga liigutamine, kui see ka mõera lapse läbi sünniks, wanema inimesele rõemu teeb. Aga et Hella juba ilma suurema hoolitsemiseta ümber wõis jooksta, siis anti teda lapse hoidja hooliks, kes küll ka Hella armastas, aga siiski teda omal wiisil kaswatama hakkas, mille tagajärg see oli, et laps kahe wõi kolme aasta pärast oma heategijaid mõerastama hakkas.

Õsiotsa ei pandud seda tähelegi, aga ükskord märkas proua, et tüdrukufene nuttis.

„Mis sull wiga on Hellakene?“ küsis proua.

„Ma tahan ema juurde!“ nuttis laps.

„Kudas, ema juurde? . . näe ma olen ju siin . . .
tule siia?“

„Ei, sina ei ole ema, — sa oled tädi ja heategija.“

„Kes sulle seda ütles?“ küsis proua ilma aimamata, et keegi oma inimestest lapsel tema olekut wõis kõnelda, sest sellest asjast rääkimine oli kõigile waljuste ära keeldud.

„Andke andeks, proua,“ pajatas tuatüdruk Mari, „mina juhtusin kogemata rääkima, — tegin muidu nalja.“

„Niisuguse nalja eest kasi uksest wälja!“ põrutas proua. „Aga sina lapsehoidja, waata heaste lapse järele ja ära lase teda iga ühega jutustada. Sinu amet on selle eest hoolt kanda, et temale kõik lori ette ei lobiseda.

Lapsehoidja nuttis ja palus andeksandmist.

Kui Hella nägi, et Mari, keda tema armastas, nuttis, ja aru sai, et tüdrukut tema pärast karistada tahetakse, pühkis ta ruttu silmad kuiwaks ja hakkas liigutatult kasuema paluma, et ta tuatüdrukule andeks annaks.

Lapse palwe oli nii liigutaw, et seda mitte täitmata ei wõidud jätta,

„Noh, hea küll, Hellakene,“ ütles proua, „ma annan talle andeks, aga pane tähele, et sa ilmaški tema juttu ei kuule . . . Peale minu ei ole sull praegu kedagit teist ema.“

Et küll see etendus lõbusaste lõppis, pidas Hella teda ometi heaste meeles ja mõtles fagedaste selle üle, mis kasu see Marile oleks toonud, kui ta temale oleks waletanud. Tihti tahtis ta tema käest küsida, aga kartis, et sellest jälle mingit halba wõis figineda.

Siiski ei lasknud selle etenduse korda minemine enese peale kaua oodata; Mari nimetas kord südame-
täiega Hellat metsa wisatud koera kutsikaks, keda
armu pärast mõisas peetawat. Selle eest alandati teda
tua tüdrukust söögiriistade pesijaks, kästi alati köökis
olla ega ennast iialgi tubades näidata. Tema asemelle
pandi teine ja peale selle wõeti üks Prantsuse naiste-
rahwas Hellale kooli preiliks, sest ta käis juba seitsmen-
damat aastat ning oli ju aeg õppima hakata.

Weikese Eduardile wõeti ka hoidja, sest et ema wäga
majatallitust armastas ning ise igal pool ees ja taga
oli. Aga aeg läks ikka edasi ja weikese Eduardile rõe-
muks kinkis ema temale weikese õe Alma.

Aga selle aja sees, kui Eduard kaswas, õppis Hella
wähe haawal igat asja. Iseäranis armastas tema
muusikat ja laulmist, milles ta aruldasi waimuandeid
näitas. Sagedaste kuulajiwad kasuwanemad ehk küla-
lised hea meelega, kui Hella klameri ees istudes oma
weikseid sõrmi üle klahwide laskis libiseda ja kaunid
wiisijid kaasa laulis.

Waja on tähendada, et härja ise õige ilufaste
flöötet mängis ning sellepärast tihti Hellaga duetti (kõhe
mänguriistaga kokku mängimine) mängis, mis tütarlast
seda rohkem muusika õppimisele waimustas.

Peale selle läks Hella koolipreili hooltuse läbi wäga
uudishimuliseks, ja mis keegi kodus, wäljal, aias, köökis
wõi keldris tegi, ikka oli tema seal juures ning küsis,
mis, kudas, miks ja mis tarwis seda tehakse; iseäranis
armastas tema kooki, kus maitsewaid pirukaid walmis-
tadi, — nimetamata weel marja sahwtid; marja sahw-

tifid valmistas alati proua ise ja Hella oli seal juures temale paremaks käeks.

Sarnasel wiisil läksiwad tema lapsesõlwe päewad Parika mõisas mööda ja ta õppis kõiki, mis üks preili iganes õppida võib, kes kodus üles kaswab ning kes mingit muud teadust jaada ei wõi kui seda, mis kooli-preili temale õpetada võib. Aga sest et proua wäga osaw näputöö tegija ning maja tallitaja oli, siis õppis ta ka selle wäga fergeste ära. Kui Eduard kuue aastaseks sai, siis wõeti temale kodukooliõpetaja ning see aitas ka Hella mitmes asjas. Kui ta Ceesti-, Wene-, Saksa- ja Prantsuse keeled selgeks oli saanud, õppis ta peale selle veel Ladina-keele üsna mängides ära ja mõistis peale selle veel wäga heaste matemaatikat.

Lühidelt ütelda oli Hella kahe- kolmeteistkümnne aasta wanaduses aruldane tütarlaps ning sellepärast armastasiwad, härrast peale hakates ja tuatüdrukuni lõpetades kõik teda wäga; üksnes Mari ei armastanud teda, sest et ta tema pärast kõõli oli pandud. Pärast wõeti teda küll jälle tuatüdruks, aga fiiski pidas ta oma südames Hella wastu wiha.

Kui Hella kümne aastaseks sai, sõitis härra wenna-poeg, noor kunstnik, igal suwel Peterburgist Parikale. Tema õppis alles akadeemias, aga oli juba oma tööde poolest tähtjas. Hella ootas tema tulekut alati igatsusega sest et ta joonitamist ja maalimist armastas. Ralhw Treuherz (nõnda oli Peterburi külalise nimi) tõi ikka päewapildi wõtmise riistad ühes, millega mitmesugusid kohti ja asju üles wõttis, mis siis pärast jälle riide peale maalis. Hella pani tema tööd hoolega tähele

ning tõuufis sagedaste õõsel ülesse, süitas künla põlema ja püüdis seda pliiatsiga paberi peale joonitada, mis ta päeval Kalthwi linase riide wõi päewapildi kaardikese peal oli näinud.

Beeterburisse tagasi sõites ei aimanud Kalthw ialgi, et temal koolilaps oli, kes ni hoolfaste kunsti ära õppimise kallal toimetas, aga nõnda, et peale tema tallitaja naisterahwa keegi muu sellest ei teadnud.

Et Hella kedagit ei olnud, kelle käest nõuu oleks wõinud küsida, siis uuris ta kõik maalimise tähtsamad seadused hoolsa iseõppimise läbi wälja ning maalis pliiatsiga ja odawa, liht wärwidega laste piltisid. Mõne teise käes ei oleks see töö korda, läinud, aga Hella kannatlik meel leidis head tagajärge ja wärwide segamised läkfiwad üli-heaste korda.

Kui Kalthw kolmat aastat Parifalle sõitis, oli ta juba akadeemias õppimist lõpetanud. Selle rõemuks tahtis onu tema sündimise päewaks, 29-maks Juuniks, pidu walmistada. Hella ootas seda päewa kangeste, sest tal oli tahtmine temale ootamata rõemu walmistada.

Pidupäewa laupäewal ei maganud ta terwel õõl, waid töötas ühe pildi kallal Wiimaks, hommiku wara, kui kõik alles magasiwad, puges tema kassi kombel tasefeste kunstniku kambriisse, ja pani tema wesiwärwidega maalitud näupildi laua peale.

Kalthw oli hommikul ärkades juures rõemuimestuses ega jõuudnud koguniste ära arvata, kes selle pildi oli maalinud ehk mill wiisil ta laua peale oli saanud, kui õhtu magama minnes peale albomi (mälestuse pildiraamat) seal midagit muud ei olnud.

Ta wõttis pildi kätte ja hakkas teda vaatama, siis foris ta albomi läbi, arwates et ehk sealt oma päewapildi leiab, aga ei leidnud, ja niipalju kui ta meelde tuletas, ei olnud tema oma päewapilti ialgi Parikalle jätnud. Kelle järele pidi see pilt valmistatud olema? . . . Tema enese järele ei olnud seda keegi maalinud.

Ta jäi mõttesse. Seda ei wõinud ta sugugi arwata, et se terase Hella töö wõis olla. Pilti filmitsedes leidis ta kõik näu jooned karwa pealt. Wiimaks jäi ta arwama, et onu temale seda ootamata rõemu on valmistanud ja wist mõne wana päewapildi järelmaalimiseks kellegi kunstniku kätte annud. Ta pani enese riidesse ja läks söögituppa, kus teda kingitused ootasivad. Terme perekond oli seal koos. Onu ja onunaine soowisivad temale õnne ja onu kinkis tale kuulduuri toreda kuldsse fetiga, proua aga nimetähtedega ja akadeemiaist wäljaastumise aasta arwuga wäljaõmmeldud teki . . . Koolitajad, härra ja preili soowisivad sündimise päewaks õnne ning üheksa aastane Eduard luges õnnesoowi salmiku ette.

„Noh, mis fina onupojale kingid?“ küsis härra, kes Mari käest pildi maalimist juba kuulda oli saanud, naeratades Hella käest.

Hella läks punaseks nagu keedetud wäht, wõttis Ralhwi käest kinni ja ütles: „Soowin sulle õnne, onupoeg! Ära pahanda, et ma sulle suurt kingitust ei wõinud valmistada!“

Selle aja sees, kui õnne soowiti, seisis Ralhw oma pilti näpu wahel hoides. Ta oli wäga liigutatud ja ja tema filmad tilkusiwad rõemupisaraid. Hella nägi

pilti, ja kartis, et kui kunstnik teab, kes selle on maalitud, et ta siis halva tööd walju kriitika alla wõtab.

„Si ole ka wajagi,“ wastas ta Hella sõnade peale.

„Näe, kui palju mulle kingiti! — Aga nüüd olete kõik siin koos ja kinkisite igaüks seda ehk teist, kuid siiski ei tea ma weel, kes mulle selle ootamata kingituse tegi?“

Sellepeale näitis ta pilti, mida kõik waatasiwad ja tema sarnaduse üle väga imestasiwad. Pilt hakkas ühe käest teise kätte käima, aga Hella seisis nagu süialune. Härra naeratas; ehk ta küll siiasaati pilti ei olnud näinud, teadis ta ometi seda saladust.

Kõik oliwad wait, keegi ei teadnud, kelle tööks seda arvata. Wiimaks tegi härra teiste peamurdmisele otsa. Ta kutsus Hella enese juurde, andis temale suud ja ütles:

„Soomin sulle õnne, mu weikene töökas tütrekene, sa oled ju päris kunstnik! . . . Sellega walmistasiid meile kõigile ootamata rõemu!“

„Kudas! . . . Kas see Hella töö on?“ imestasiwad kõik.

Rahw oli väga liigutatud, ta kiitis kui kunstnik, teistest rohkem, tema tööd.

„Mill wiisil jõudsiid sa nii kaugelle?“ küsis tema. Hella jutustas.

Selle peale hakkasiwad kõik teda kallistama. Raswanemad nimetasiwad teda „kunstnikuks“ ja lubasiwad temale kõik maalija tööriistad osta. Mari aga waatas, sell ajal, kui teised Hella kiitsiwad, kihwtiste pilludega tema peale.

Rahw sai Hella väga sõbraks. Kõige juwe otsa õpetas ta temale maalimise kunsti ja imestas tema

edasi jõuudmise üle. Viimaks tuli sügis. Septembri kuu alustusel sõitis Kalthw Peeterburisise fest et tema ema seal elas.

Kalthwi isa oli juba mõne aasta eest surnud; ta oli kehv ja ei jätnud mingit pärandust järele, ning Kalthw, nagu ka tema ema, elasivad ainu üksi Eduard Treuherz'i kulu peal. Küid aga oli tema akadeemias õppimist lõpetanud ja pidi onu tuetamisel ise omale elu tarwitusi nõutama.

Selle otstarbega tema Peeterburisise sõitiski ja jättis Hellale kindlat lootust südamesse, et temast kunstnik saab.

Hella ei mõinud miski asja poolest oma elu üle kaebada; sellest saadik, kui Mari temale avaldas, et ta Treuherz'i tütar ei ole, vaid kasulaps, oli hull aega mööda läinud, aga keegi ei julgenud temale seda meelde tuletada ning ta tundis enese täieste õnneliku olemat. Ajuti kuulis tema küll kõrwalt seda iseäranis siis kui ta väljale läks ja töölised teda liginema nähes isekeskes sõjistasivad:

„Näe, meie „tehtud“ preili tuleb . . . Küll on teisel ikka hea õnn . . . Kellel muul on veel niisugust õnne! Mõttele, talu tüdrukukene ja kaswatatakse nagu preilit!“

Tuul kandis need sõnad Hella kõrwu ja ta teadis kellele tema nende juttude alustuse eest tänu wõlgu oli, aga ta ei tahtnud seda küsimust päewakorraks tõnimata. Tema elas juba hulga aastaid Pariisi mõisas ja peale Mari oliwad seal kõik uued teenrid, fest kutsjar Mart oli ammuigi surnud ning teised oliwad muist ise ära läinud, muist lahti tehtud. Sellegipärast teadsivad kõik

Hella sugu ning seisust ja lobisefiwad tihti selle üle, mis tütarlapse südamele mitte koguni lõbus ei olnud; aga tema oli mõistlik ega kaebanud, oma seisukorda tundes, ialgi selle üle. Ta oli oma eluga üsna rahul ning pealegi rõõmus, et temal auu oli nende hea inimeste kasulapsiks olla.

„Kui minu ema — Kehkla taluwabadik,“ mõtles ta, „mitte kodust haigelt wälja ei oleks tulnud ega ära surnud, siis ei oleks ma nüüd muidugi mõista mitte see, mis ma olen, ja minu kohus on ainult oma heategijaid armastada auustada ja tänada.“

Kiisugune mõte tuli temale sagedaste, sest et Mari tale alati meelde püüdis tuletada, et ta mitte mõisniku preili ei ole, waid talu tüdruk. Aga Hella ei pannud tema sõnu tähelegi, ja kui ta mõnikord nende üle järele mõtles, siis tuli se temale kasuks.

Sarnasel wiisil elas Hella neljateistkümne aastani. Eduard oli juba üheksa ning Alma wiie aastane. Selle ajani oli Parika sakste asi hiilgawalt korda läinud, aga järsku tõusis jutt, et asjad lonkamas olla, et mõis pandiks olla pandud ja palju weksleid wälja antud. Sellest rääkifiwad kõik pea igapähe kuuldes, aga et Eduard ja Alma asjast aru ei saanud, siis ei mõistnud nemad ka muretseda. Aga Hella oli juba nii wana, et ta kõigist wõis aru saada. Ütskord, enne Jõulu, küsis ta jalaja koolipreili käest:

„Kas see tõsi on mis ma kuulsin, et papa asjad wäga halwas järjes seissta ja mõisat wõlgade eest ära tahetawat müüa?“

„Sah, nõnda räägib ka papa ise,“ wastas koolitaja

tufaselt. „Aga ära fina sellest kellegile räägi. Näed, papa on väga nurelik ja haige; see tuleb sellest, et asjad heaste ei ole.“

„Oh Jumal!“ öhtas Hella. „Tema on väga helde, sellepärast on tal nii palju väljaminekuid . . . See pole siis ühtigi asjata, et ema alaliste nutab.“

„Papa oli ühe halwa inimesele ilma tunnistusmeesteta ja palja sõna peale mitu tuhat rubla lainanud,“ seletas koolitaja, „ja see salgas puhas ära, miks pärast nüüd papa teiste käest ise pidi lainama hakkama.“

„Kõlwatu inimene!“ lausus Hella põlastusega. Riifugune sunnib oma teuga kõige inimeste vastu usaldust ära kautama!“

„St!“ jostistas koolipreili sisseastujat Eduardi nähes, kes Hella juurde ruttas ja küsis:

„Mis asjast teie räägite? Kas Jõulupuust mõdi?“

Koolipreili naeratas, aga Hella vastas õpetlikult:

„Sull, Eduard, ei ole muud midagit meeles kui ainult jõulupuud . . .“

„Muidugi mõista . . . Sa tead isegi, et meil iga aasta jõulupuud tehakse.“

„Tean küll; aga tänamu aasta ei tehta.“

„Mikspärast?“

„Sellepärast et papa sinu peale vihane on.“

„Mis eest?“

„Selle eest, et sa halwaste õpid. Mäletad, et kooliõpetaja sinu peale kaebas ja papa sind nurkapani.“

„Minul ei ole waja õppida, — ega ma õpetajaks ei lähe.“

„Sgal inimesel on waja õppida,“ jegas koolipreili

nende jutu wahale. „Seda inimest, kes midagit ei mõista, nimetatakse rumalaks.“

„Rumalateks nimetakse üksnes niisugusi talu tüdrukuid, nagu Hella . . . Neil on tarwis õppida, sest et neil midagit ei ole, aga minule annab isa kõik, kui ma suureks kaswan.“

„Mis sa ütlesid, mis?“ hüidis Hella.

Ta mõttis poisikese käest kõwaste kinni.

„Mina ütlesin, et sa talu plika oled ja sull tarwis õppida on, aga mitte minul . . . Sinust saab koolipreili, sest et sull midagit süia ei ole, aga minule annab papa kõik.“

Hellal langešiwad pisarad filma.

„Kes sul seda ütles?“ küsis koolitaja neiu.

„Mari — tema armastab mind väga ja räägib sellepärast mulle kõik.“

„Sina, sõbrakene, ära kuula Mari juttu, waid räägi üksnes seda, mis isa, ema, õpetaja ja mina sinule õpetame,“ pajatas koolipreili.

„Miks ei pia ma teda kuulama? — Tema ei ole teist sugugi rumalam.“

„Pia suu, ehk ma kaeban papale ja ta pekšab sind,“ ähwardas neiu.

„Mina ei ole mitte talupoeg, et mind peksetaks. — Peksta mõib üksnes Hellat, sellepärast et tema kasulaps on, aga mina olen Eduard von Treuherzi poeg.“

„Kasi nurka?“ käskis koolitaja neiu.

„Ei lähe.“

„Kui sa ei lähe, siis ütlen ma papale, et sa Hellat ja mind pahandasid ning sulle antakse witsu.“

„Mis tarmis minule ütelda,“ kõlas korrage härra heal, kes selle tua lävel seisis, kus lapsed ja kooli-neiu sees olivad. „Mina kuulsin kõik . . . Kasi filmapilk nurka, Eduard! Ja sina, Hella, kässi tuapoisssi witsiad fisse tuua, ma tahan teda pahanduse eest karistada!“

„Jafkene!“ palus Hella pisaraid walades, — „anna tale andeks! . . . Ta ütles seda rumaluse pärast . . . edespidi ta seda enam ei tee.“

Ta hakas härra kätele suud andma, kuni Eduard wastumeelt nurka läks. Ta teadis, et isa niisama wali nagu hea oli, ja ehk ta küll witsu ei olnud maitnud, kartis ta neid ometi.

„Si teda on waja selle eest karistada. . . ma ei wõi tale andeks anda . . . Kudas tohib tema find mõnnita!“

„Jafke, kulla pai jafke, anna tale andeks!“ palus Hella ja laskis põlwili maha.

„Näed nüüd kõlwatu pois, mis moodi Hella sinule teutust fättetasub! . . . Noh, mis on sinu kohus teha? . . .“

Eduard nuttis.

„Noh, filmapilk palu andeks, ja täna Hellat sellepärast et ta sinu eest seisib!“

Poisike läks Hella juurde ja andis temale suud.

„Anna mulle andeks,“ ütles ta.

„Ma ei olegi sinu peale wihane, Eduard,“ wastas Hella. „Aga sina ära ialgi kuula, mis Mari sulle ütleb,“ lisas ta manitsewalt juurde.

Sellega oli asi lõpetud, aga Maril tuli libe lugu kätte, ja üksi jellepärast et ta wana teener oli, jäeti teda minema kihutamata.

Dma loomu poolest oli Eduard hea poisikene, aga

nagu kõik poisikesed, armastas ka tema koerust teha, aga need koerustükid kiskusivad Hella tihti pisarad filmist välja, sest et Mari veel rohkem tema peale viha hakkas kandma ja kõigest jõuust temale meelepaha püidis teha ning Eduardi selle peale õpetas. Selle vihkamise põhjustei teadnud Mari isegi seletada; tarääkis ainult:

„Ei tea mis tühja niisugusest kaswandikpreilist auustada, kui ta niisamasugune talutüdruk on nagu minagi. Sakstest ei ole see ka sugugi õige tegu, et nad talu-plikadest preilistid teemad ja selleläbi meid neid toitma sunnivad.“

See oli kõik ta seletus.

Kõigest pahandusest hoolimata, mis Hella Eduardi poolest kannatas, ei vihastanud ta ometigi tema peale, sest ta teadis, et poisikene alles rumal oli; ta kinkis temale ikka endist wiisi lord sullega, lord pliiatsiga joonitatud piltisid, mida aga Eduard mitte alles ei hoidnud, waid rääkis, et tema isa rikas olla ning temale kõik anda, mis tema tahta.

Beikene Alma oli oma wennaast palju targem ja elas sellepärast Hella juures sõpruses. Sagedaste, kui Hella Eduardile midagit kinkis, ütles tema:

„Miks ja temale annad?“ Sa tead, et ta halb pois on; tema ei mõista kingitusest lugu pidada.“

Selle eest pahandas Eduard ka Almat, aga see oli tema tempudega juba harjunud, ega läinud wanematele wenna peale kaebama, ja kui tale mõnikord niisugune mõte tuligi, siis küsis ta enne Hella käest, kas maksab kaewata ehk ei.

„Ei maksa,“ wastas see. „Meie maksame temale teisel wiisil kätte. — Warsi tulewad pühad, siis män-

gime meie kahekesi ring-mängi, aga teada meie eneste hulka ei võta."

„Aga kas meile jõulupuud ka tehakse?"

„Ei tea, Almakene. Sa mäletad, ema rääkis mineval korral, et isal raha ei ole. Võib olla, et täna mu ei tehta.

„Siis ei saa meie ju ka mitte ring-mängu mängida!" — „Noh, mängida võime meie kas või igal päeval, aga sellest on kahju, et meie koolipreili ära läheb, ja ilma temata on meil igaw olla."

„Kas tema ära tahab minna?"

„Jah, ema lasseb tema lahti ja ütleb, et nüüd mina sulle koolipreili eest võin olla."

Nõnda rääkisivad lapsed õhtul enne Jõulu laupäeva omas tuas; Eduard istus sell ajal pere tuas Mari juures ja kuulas tema muistseid juttusid, mida jutustama Mari suur meister oli. Järsku tuli koolipreili nutuse filmadega tupp.

Alma, kes asjast aru ei saanud, küsis:

„Miks teie nutate, neiu Josehwina?"

„Jäege jumalaga, lapsed!" vastas ta. „Mina lähen ära ja võib olla, et meie ialgi enam üksteist ei näe."

Hellal ja Almal tulivad pisarad filma; nad jätsivad jumalaga ning õhtasivad sügawaste. Alma tahtis midagit küsida, aga Hella jõudis temale ette.

„Või siis lähete ikka meilt ära," ütles ta.

„Mis teha! . . . Selle juures ei ole keegi süidlane . . . Jäege jumalaga!"

Ta ei rääkinud sõnagi rohkem, andis tüdrukutele suud ja läks tuast välja . . .

Lapsed jäiwad liikumata t koha peale seisma ja

alles siis, kui trepi eest ära sõitma hobuste haisa kellad kõlisesiwad, toibus Hella ja ütles südamest ohkades;

„Emal oli õigus: neiu Josehwina läks ära ja meie ei sa teda enam näha.“

„Miks ei saa näha?“ küsis Alma.

„Sellepärast et ta päriseks ära läks.“

Kohkem ei wõinud Hella Almale seletada waid nuttis aga. Ta teadis, et kasuisa asi wäga halb oli ja et mõis ära müiakse.

Teise päewa hommikul kõndis kodukoolmeister wi-hase näuga ega ei rääkinud kellegiga sõnakest. Proua nuttis kangeste. Wiimaste päewade sees oliwad tema paled loiku wajunud ja kahwatumaks jäenud. Lapsed jäiwad wanemate kurbtust nähes ka murelikuks; nad istusiwad enamiste omas tuas ja tuliwad ainult söögi ajal wälja.

Wiimaks jõudis Jõululaupäew kätte. Mullu oli neil sellel ajal suur elawus, linnast ja ümberkaud-seist mõisadest tuliwad külalised, oli tore õhtusöök, süidati kauni jõulupuu küinlad põlema, lauleti rõem-saste — aga tänawu oli kõik waike. Eduard tah-tis ema käest küsida, kas jõulupuud ka tehakse, aga et Hella teda seda tegemast keelas, siis hakkas ta nutma.

Nad nutsiwad kõik; aga igauks salaja. Kõikide nägudelt paistis kurbtus: oli näha, et asjad mitte rõemustawas korral ei olnud. Öhtusöögil oli üks-nes oma perekond. Lapsed, kes wanemata kurbtust ei mõistnud, sõiwad rahuliste kõhud täis, aga Hella ja wanemad ei puutunud peaaegu ühegi toidu külge ning läkšiwad warsi magama. Dmetigi ei wõinud proua

hulgal ajal uinuda ja nuttis kava aega, aga härra läks oma kirjutuse kambrisse, käis esiteks edasi ja tagasi ning istus siis õnnesoomi kirjasid kirjutama, mida hommi- kuse postiga ära tahtis saata.

Teisel hommikul kui kiriku kellad rahvast Suma- lateenistusele kutsusivad, tõusivad lapsed harilikul kombel ülesse ja läksivad kohvi jooma. Proua oli juba kiriku-riides ja ootas söögituas lapsi. Ta oli selle ööga väga wanaks jäenud.

Lapsed soomisivad temale häid pühafid; ema suu- teles neid ja nuttis kibedaste.

„Kurvalt, lapselised, mõtame meie neid pühafid vastu.“ ütles ta, „ja ehk küll siiasaati veel lausu midagit ei ole süündinud, aga warsi saame meie peaaegu kerjajateks. . . Peale pühade piame mõisast wälja minema.

„Aga miks pärast meie piame äraminema?“ küsis Eduard.

„See on nõnda Jumala tahtmine.“

„Miks pärast isa kohwi jooma ei tule? küsis Alma.

„Wististe magab tema alles. — Mine, Eduard, kutsu teda! . . . ütle, et aeg on kiriku minema hakata! . . . Palu teda kohwi jooma!

Eduard jooksis kirjutuse tuppa, mis maja teisel pool otjas oli. Ta leidis isa kirjutuse laua ääres tooli peal istumat. Tema käed rippusivad tooli pealt maha ja pea oli rinna peale langenud.

„Dere hommikut, isakene!“ ütles ta ja tahtis te- male kaela ümber hakata, aga nähes, et isa nagu ma- gab, waatas ta tema peale ja läks siis kiiwarwul uksest wälja.

„Iga magab tooli peal,“ ütles ta sõõgituppa tagasi minnes.

„Kudas, tooli peal? . . . Baenekene . . . ta on kogu ni kurblik.“ Ja proua läks ise mehe juurde.

Rirjutuse kambrisse minnes jäi ta läwe peale seisma, abikaasa imelik olek pani teda kohkuma.

„Eh on ta surnud?“ käis mõte tema peast läbi ja ta läks tema juurde.

„Ebi!“ ütles ta kätt tema õla peale pannes, aga järsku largas ta hirmuga kõrwale.

„Mari! Jaan!“ kisendas ta ja langes põrandalle.

Majas tõusis segadus: kõik jooksiwad ja olivad kohkvel.

„Mis on juhtunud?“ küsisiwad inimesed üksteie käest.

Bastus oli filmanähtaw: härra istus surnult tooli peal.

„Meie leiwaandja on kadunud!“ õhtas tuapois Jaan pisarfilmil.

Viibimata anti lugu linna teada; õhtu eel sõitisiwad maakohtu härra ja tohter mõisa. Nemas olivad Treuherz'iga suured sõbrad olnud, aga aidata nemad ei wõinud.

Tohter kirjutab surma tunnistuse: „Eduard von Treuherz suri südame rabandusesse. Onnetul! Ta ei jõudnud selle mõttega ära harjuda, et tema perekond warssi kerjaja on, ning suri murest ära . . .“

Kolme päewa pärast maeti teda maha, aga peale Kolmekuninga püha müidi mõis enampakkumise teel ära ja proua pidi lastega sealt ära minema.

Peale kahenädalist haigust, mida mure temale peale tõi, kogus proua hinnalised asjad kofku ja sõitis

lastega Beeterburisise, kuhu ka Mari, kui wana teenija, ühes wõeti.

Oli kewadine hommik.

Weikeses, nelja pisukesse tuuga korteris lamas haige naisterahwas, kes nagu näha, alles praegu uude korterisse oli tulnud. Tema kõrwal istus teine naisterahwas, kes tale raamatut ette luges; teistes kolmes tuas, kus kastid ja muu waewane majakraam alles segamine seisis, olivad üheksa aastane poisike ja kaks tütarlast, üks kuue ja teine wiieteistkümnne aastane, aga köögis wõttis wanadlane naisterahwas kastidest riistu wälja ja pani laudide peale.

See oli Treuherz'ide perekond, aga haige kõrwal istuja oli Kalthw von Treuherz'i ema. Beeterburisise tülles olivad teised mõne aja tema juures elanud, aga sest et ta isegi kehwa oli ja ainult sellest elas, mis poeg piltitega teenis, siis ei wõinud ta kauem neid enese juures pidada. Kui Eduard Treuherz alles elas ja neid aitas, siis elasiwad ka nemad paremine, aga nüüd üsna kehwalt.

Seda teades wõttis proua Eleonora nõuks omale ise korterit üirida ja wõi wana maja kraamigi muretsema. Juba Beeterburisise tülles oli ta haige, aga majakraami ostmise ja odawa korteri otsimisega jäi ta kogu ni otse, nõnda, et kui waewalt uude korterisse saiwad, kohe woodi paigale pandi ja ta pitali heitis.

Hella toimetas hoolega: ta seadis lauad ja toolid paigale, wõttis asju kastidest wälja ning pani kummitisse ja seadis tubasid korrale. Nad olivad õhtu süa

tulnud ja maganud, kudas keegi sai. Nüüd muutusidwad tuad kordkorralt teise näulifemaks, nõnda et enne lõunat neid enam tundagi ei tahtnud. Kõik puru oli wälja pühitud, laudade peale olivad linad laotatud, kus lambid peal seisiwad. Need olivad weel Pariiskalt toodud ja tuletasiwad sellepärast mõisa majade sisetist korda meelde.

Kella kahe ajal tuli Eduard tema juurde.

„Hella, ma tahan süia!“

„Dota,“ kostis ta; „ma lähen kohe poodi ja keedan siis lõunat.“

Hella läks kööki, käskis Marit tule pliidi alla teha ning läks ise poest toidu kraami tooma. Kahe tunni pärast tõi ta haigele taldreku täie suppi. Siis palus tema ka Ralhwi emat enestega sööma. Tema juhatas ka lastele laua ääres kohad kätte ja käskis siis Marit suppi sisse tuua.

Niisugused käjud ei olnud Marile küll mitte meeltmööda, aga ta pidi sõna kuulma, sest Hella näitis ennast täieliku perenaisena.

„Seem oli väga maitsev,“ ütles proua, kui Hella pärast sööki tema tuppä läks.

„Kõdemustab mind väga, emakene, et ju meelepärast mõistfinkeeta,“ wastas Hella. „Oht tahad lihakoofisid?“

„Ei, mu tuisene, ma ei jõudnud suppigi ära süia: mull on koguni halb.“

„Kui tohtri kutsuks —“

„Oh, need tohtrid . . . maksä aga neile ja kasu pole mitte kopiku eest.“

„Siiski —“

„Kui ma homseks paremaks ei saa, siis on ikka waja kutsuda.“

Kalhwi ema läks peale lõune ära, aga Hella saatis Mari, kui nad enne kahetseki kõik riistad oliwad korda seadnud, haige juurde ja läks ise oma tuppä, mis laste tuakõrwal oli. Seal lastis tema päewaseft tööst wäsinud põlwepeale ja hakkas pisaril filmil paluma, et Issand teda mingisugust tööd laseks leida, mis ka perekonnale ülespidamist wõiks teenida. Tema teadis, et neil wäga wäheraha oli, mis ühte aastatki wastu ei wõinud pidada, kui mitte mujalt lisa ei saanud.

See tegi temale suurt muret. Aga mis wõis tema wanune teha? Olgu küll et ta täiskaswanud inimese suurus oli, aga jõund oli tal ikka alles weikene. Sellegipärast mõtles ta ikka töö peale, ja iseäranis siis juba tuli temale see mõte, kui nad Kalhwi ja tema ema juures korteris oliwad.

Kalhwi, kes tema osawust tundis, lubas temale tööd nõuutada. See kinnitas, et neiu päewapiltide üle tegeemisega 25—30 rubla kuus wõida teenida, ja nüüd ootas ta seda õnnelikku päewa, millal tööd wõis alustada.

Ja kudas rõemustas ta, kui teisel päewal Kalhwi temale kümme päewapilti proowiks ülepuhastada tõi. Ta asus kohe tööle, ja kui walmis sai siis wiis nad ise adreffi järele andja kätte. Päewapiltneik oli tema tööga rahul ja lubas tale alati tööd koju anda; ja andisgi juba sellesama korraga mitu pilti jälle üle teha.

Nõnda läkswad päewad üksteise järele; tööd oli palju ning Hella oli ka õõseti ametis, aga selle ülejõuu käima

töö läbi hakkas ta mõne nädali pärast silmanähtavalt kahvatama.

Selle wahel sees, Mai kuu algusel, läks proua termis halmemaks. Oli tarmis tohtert kutsuda. Uude korterisse tulekust saadik ei tõusnud ta enam peaaegu sugugi asemelt üles, aga nüüd hakkas ta korraga werd kõhima.

Hella ehmatas kangeste.

Rui tohter tuli ja haiget waatas, küsis Hella tema käest salaja, mis haigus see olla. Tohter wastas, et see tiisikus olewat.

Hella nuttis ja palus tohtrit jagedamalt haiget waatamas käia.

Uga aeg ruttas ikka omal wiisil edasi. Hella õpetas oma töö kõrwal ka Eduardi ja Almat. Tema töö oli kasutooja, aga tema wanadusekohta üleliig wäsitaw, sellepärast nuttis tema tihti. Peale selle oli Eduard sõna-kuulmata, mis teda kangeste kurwastas.

Wiimaks jõudis suwi kätte; kraami koormad läksiwad maale, aga Hella waewas ennast ikka tööga, ja jäi nii kahwatuks, et tohter ükskord, haiget waatama tulles, seda imeks pani.

„Mis teil wiga on?“ küsis ta.

„Ei midagit.“

„Kudas, ei ole midagit! — Teie olete ju koguni kahwatanud.“

„Mis sinna parata wõib.“

„Kas teie midagit tööd teete?“

„Jah, ma ilustan päewapiltisid üle, õpetan lapsi.

— Maalin õliwärwi piltisid.“

„Siis olete teie tööst nõrgaks jäenud . . . Teie ei pia mitte nii palju töötama.“

„Ei või parata, tohtri härra. Meie ei ole rikkad. Beale selle olen ma selle perekonnale niipalju tänu võlgu — ja olen siin ainuke töötegija.“

„Kas teie ei ole mitte proua tütar?“

Hella jutustas temale kõik, mis ta enesest teadis, nagu proua ise temale enne Peeterburisse sõitmist oli kõnelelud.

„Aga kas teie veel midagit muud ei mõista, näituseks keelesid või muusikat?“

„Di jah, tohtri härra, ma võiksin ka koolipreilik olla ehk tundisid anda . . . Ehk ma küll kodus õpetatud sain, aga ometi arvan ma ja räägivad ka teised, et ma muudest vähemine keelesid ei mõista; muusikat niisama.“

„Kui lugu nõnda on siis hakake minu tütreid õpetama: neil on koolitajat vaja . . . ja teie olete mu-
rest lahti!“

„Tänan teid, tohtri härra! Teie pakkumine teeb minule suurt rõemu, sest et mu praegune amet tõeste väga väsitav on.“

„Noh, siis võite homse päevaga alustada. Aga sellepärast et teie, nagu näha kodus ka perenaise kohusid täidate, siis ei ole teil mitte vaja meie juures elada. Teie võite teatud tundidel tulla ja pärast tundide andmist jälle koju minna.“

„Väga rõemustam!“

Tohter oli terwes Peeterburis tuttav, ja sellepärast ka rikas. Tema headus waeste vastu oli kõigile teada — ja Hella täekäigust võttis ta tähtsalt osa. Tohtri

perekond oli Hellaga väga rahul ja ta sai peaaegu selle perekonnale liikmeks.

Sellest olekust kasu püüda mõistes palus Hella tohtrit, et see Eduardi gümnaasiumi kooli awitaks, ja hakkas teda ise tubliste ettevalmistama. Augusti kuul sai Eduard kooli sisse wõetud, mis emale suurt rõemu tegi.

Peale tohtri juures tundide andmise ning Eduardi ja Alma õpetamise leidis Hella weel aega, pilitfid maalida ja portselaani riistade peale kujutusi teha. See kõik ühte kokku andis temale umbes kuus jada rubla palka ja Treuherzide perekond elas õige kenaste.

Nõnda läks üks aasta mööda. Teisel aastal sai Alma Hella toimetuse läbi ühte kaswatus majasse wastu wõetud, kus tema üliwäga heaste õppis. Proua oli oma kasutütre üle väga rõemus ning tänas Jumalat, et see teda maha ei olnud jätnud. Oma sahtlisse waadates nägi ta, et tema weikene kapital mitte ei kahane, waid koguni wähe haawal kaswab.

Sellest rääkis tema ükskord Marile.

„Siis elame meie nüüd Hella kulu peal?“ küsis Mari.

„Jah, mu armas. Andku Jumal temale jõuudu ja terwist!“

Mari näris mokki; temal oli paha meel, et see „tühipaljas,“ nagu tema mõnikord Hellat nimetas, nii oma jalal seiswaks perenaiseks oli saanud ja nemad kõik oma ülespidamise eest temale tänu wõlgu oliwad. Seda arusaades hakkas ta temast wastu tahtmist teisiti mõtlemata ja tema sõna kuulma.

Sarnasel wiisil pidas Hella teisel, Peeterburis elamise aastal Treuherz'ide perekonda oma teenistusega

ülewal. Eduard läks teise klassi; ta õppis heaste; et Hella teda ka kodus awitas, mõistis ta oma ülesandeid kõige paremine ja sai head tunnistused.

Jõulud tulivad. Treuherz'ide korteris hakkati küirima ja koristama. Mari, kes teadis, et ta täitsa Hella läbi majas oli, hakkas teda meelitama.

Wiimaks tuli Jõulu laupäew. Proua läks sessel päewal ühte ja teist asja ostma. Hella oli harjunud kombel tohtri juures. Eduard ja Alma jäiwad Mariga koju. Eduard armastas endist wiisi temaga kõneleda ja läks, öde tупpa jättes, kööki.

„Koh, kus sinu meelest parem on, siin wõi Parikal?“ küüis Mari.

„Olgu küll, et ka siin hea on, aga Parikal oli ikka palju parem. Seal oli palju tubasid, rohuid, mets ja luhad; tulivad tihti külalised, aga siin pole muud kui Kalhw ja tema ema.“

„Jah, muidugi oli seal parem. Seal olite teie ise härrad, aga siin on waja kõiki osta, ja pealegi wõera raha eest.“

„Kudas wõera raha eest?“

„Koh, kõik mis meie jõome ja joome, saab Hella raha eest ostetud. Nüüd elate teie tema kulu peal.“

„Ei ole tõsi; ma ise nägin, et ema sulle jõogi-kraami ostmiseks oma sahtlist raha annab.“

„Annab muidugi, aga mitte oma raha. Hella teenib raha ja annab seda emale.“

„Aga sina ise ju rääkisid alati, et Hella paljalt meie armust elab.“

„Jah, enne elas, aga nüüd elate teie tema armust,

ja kui emal oma raha natuke veel alles on, siis on teil selle eest Hellaale tänu anda."

Eduard ei tahtnud jeda koguniste uskuda ja wõttis nõuiks ema käest küsida, kui see koju tuleb.

Temal ei olnud tarwis kaua oodata. Ema tuli pea koju, ja kui ta tuppa läks, küsis Eduard salaja:

"Ema, kas on tõsi, et meie Hella rahaga elame?"

"Jah pojake, ja sellepärast piad ja teda armastama ja kalliks pidama. Sa tead, et sina tema läbi gümnaasiumis läid. Kui teda ei oleks, siis oleks meie raha ammugi otsas. Teie olete weiksed, aga mina ühtepuhku haige, ja sellepärast ei wõi keegi muu raha teenida, kui tema. Sa näed ise kuidas ta nagu mesilane korjab, ja jeda kõik selle tarwis, et meie kõhud täis oleksiwad . . ."

Eduard jäi mõtlema. Tema teadis, et ta Hellaat jagedaste oma sõnadega ja sõnakuulmata olekuga oli pahandanud ja ta südametunnistus hakkas teda waewama. Ta mäletas, kuidas ta Parika mõijas teda taluplikaks nimetas ja ütles, et isa temale kõik annab, aga nüüd andis temale ja teistele kõik — Hella.

Temale kippus nutt peale. Ta oli juba nii wana, et oma halwast tegudest aru wõis saada ja selle peale mõelda, kuidas neid heaks teha. Täna on Jõulu laupäew, Hella tuleb wististe warsi koju, ning siis wõib tema käest andeks paluda.

Shtu eel käskis proua Eduardi ja Almat riidesse panna ning kutsus neid enesega jalutama.

Mõni minut peale nende ära mineku tuli Hella koju; tema järele sammus poisikene korwi täie kraamiga, aga poisikese järel mees kuuksiga, mis paberist paelte ja laternatega kaunistatud oli.

Ta wõttis ruttu riided seljast ära, kutsus Mari ja hakkas temaga kumwekkisid, õunu, mitmesuguseid mänguasju ja ilustusi kuuse külge siduma. Kui see töö walmis sai, jaatis ta Mari kõöki, aga ise hakkas ta kuuse taha laua peale kingitusi panema. Kui kõik forras oli, läks ta ette tuppa ja hakkas prouat lastega koju ootama.

Barsfi peale selle kolises kell: Kalthw oma emaga tuli, natuke aja pärast helises kell teist korda ja Hella Kalthwiga süttasivad woswori niidid põlema, mis jõulupuu tüinalde külge kaisiwad nõnda et jellel filmapilgul, kui proua lastega tuppä tuli, puu tüinaldest helendas; puu all põles helesinine bengali tuli.

Eduard ja Alma jäiwad imestades seisma Eduardil hiilgasiwad pisarad silmis: tema aimas, mikspärast neid jalutama wiidi; ta ruttas Hella juurde ja ütles peaaegu nuttes:

„Hellasene, sa walmistadid meile ootamata rõemu. — Anna mulle andeks, et ma sinu wastu halb olin . . . edespidi ei pia seda enam olema, ei ialgi!“

Ka Alma juuteles Hella, aga proua seisis ikka alles liikumata paigal. Mõõdaniku mälestused kihasiwad tema peas ja ta ei jõudnud oma mõtteid korrale seadida. Ehk tema küll Hella nõuust teadis, aga riisugust ilu ei olnud ta ometi ootanud. Tema oli Hella wastu väga tänulik, kui ta seda tänu ka ainult pisarate läbi awaldada wõis. Oli ta nende läbi kergitust saanud, läks ta Hella juurde, kellel ema nutust aru jaades ka pisarad woolasiwad, ja andis temale juud.

„Tänu, tänu sulle, mu kallike, meie toitja ning heategija! Mina ei ole sinu heaks niipalju teinud, nagu sa meie heaks teed. Lapsed, tänage Hella — tema on teile nagu ema, ja wõib olla, et ta ka pea minu ajemelle jääb!“

„Emasene!“ hüidis Hella. „Mis tarwis annad ja kurwa mõtetele maad? Sinu haigus ei olegi nõnda kardetaw, nagu sa mõtled. Parema on õnneliku tulewiku peale mõelda.“

Neid jõnu üteldes läks ta laua juurde, wöttis selle pealt ilusa tanu ja wiis proua kätte.

„Kanna teda terwisega! Temas on imelik jõnud, mis sind palju aastaid kaitseb,“ ütles ta.

Proua pani koha tanu pähe.

Selle järele andis Hella Eduardile uue kuuekeese, Almale rätiku, Marile jaki- ja undrukuriide ning Kalthwi emale juure tarbi täie wiinamarju, mida see väga armastas.

„Aga Teile, Kalthw, nagu minu õpetajale, kes meile

raskele minutitel esimese leiva tüki andis, kingin ma oma pildi mälestuseks, mis ma mõne päeva eest maalisin.“

„Suur tänu, vastas Ralhw tema käele juud andes, aga ma sooviksin enamalt jeda, kelle järele see pilt on tehtud, ning sellepärast palun sind oma saatust minu hooletaks jaldada.“

Hella waatas mõlema proua peale.

„Seda ja wist ei ootanud? küsis kasuema t'ale juud andes.

„Ei ootanud, aga mõtlefin jagedaste selle peale,“ vastas neiu punastades; „ja sellepärast: sin on minu käsi, Ralhw.“

Lapsed lastutasiwad rõemu pärast kassja, Ralhw andis Hella käele juud, aga mõlemad prouad hakkasiwad neiule kaela ümber.

„Kaks aastat on juba mööda, kui isa omad filmad kinni pani,“ pajatas kasuema. Kurblikud on need mälestused, aga nad kaunwad tänawuse püha õhtu rõemu läbi. Sellepärast andku Issand teile oma õnnistust, minu lapsed!“

„Amen,“ ütlesiwad teised ja Ralhw andis oma pruudile juud.

Pühad lätsiwad lõbusaste mööda. Peigmees ja pruut walmistasiwad pulmade wastu, mis Kolmekuninga järel tulewa pühapäewa peale jai määratud, ja mõlemad perekonnad hakkasiwad ühes koos elama. Pärast pulmi maalis Ralhw toreda pildi, mis t'ale suurt kuulsust ja palju raha tõi, nõnda et nüüd kõik tema kulu peal elama wõisiwad hakata.

Aasta pärast, kewadel puude lehte mineku ajal, wiis tiisikuse tõbi kasuema mulda. — Eduard ja Alma õppisiwad tubliste. Alma hakkas koolipreiliks kuni pärast ühe tohtrile mehele läks. Eduard aga kogus tundide andmisega raha ja tudeeris adwokaadiks. Mari jai Hella juurde kõõgitüdrukiks ja pidas omast noorest perenaisest palju lugu. Ralhw ema hoidis aga pisukest Teodori, kes wanaemale armsaste wastu naeratas . . .

Et nüüd kõik, juttus ette tulnud tuttawad, õnnelikult kogu-
juwad ja nende juures mingisugust iheäralikku enam ei juhtu-
tunud, sellepärast arwan paraja aja olemat lugu lõpetada.

